

شرائط عدمی نسبت باین قانون قائل نشوند

بلکه شرائط وجودی برایش قائل شوند که بگویند معروف بدیانت باشد نه عدم معروفیت را کافی بدانند عجالتاً نسبت باین ماده به همین عرایض قناعت میکنم و بعد از آنکه آقایان فرمایشات خودشان را فرمودند پیشنهاد میکنم این ماده بکمسیون برگردد تا این اصلاحات بشود

نایب رئیس - پیشنهادی شده قرائت میشود اگر آقایان تصویب کنند (پیشنهاد حائری زاده بمضمون ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم مذاکره در کلیات ماده اول را کافی دانسته در اجزاء ماده فرد فرد مذاکره شده اخذ رأی شود

نایب رئیس - اگر آقایان اجازه میفرمایند جلسه را ختم کنیم و بقیه مذاکرات بماند برای جلسه بعد

وزیر مالیه - از طرف دولت تقاضا میکنم مقرر فرمائید پرگرام دولت در جزو دستور جلسه فردا گذاشته شده مطرح شود

آقا سید یعقوب - بنده در این باب عرضی دارم **نایب رئیس** - فرمائید

آقا سید یعقوب - بنده عرض میکنم که چون هیئت دولت بما تذکر نداده بودند ویر گرام هم در روز چهارشنبه منتشر شده بود و شب جمعه هم تعطیل بود موقمی برای مانده که مطالعه کنیم امروز هم موقع نشد و چون این خطارش دولت است و اصلاحاتی است که باید مملکت ما را رو به سعادت ببرد این است که استعفا میکنم اگر هیئت دولت قبول بفرمایند بگذارند برای دستور روز سه شنبه تا ما به توانیم بهتر مطالعه کنیم و عرایض برسانیم

نایب رئیس - آقای حاج میرزا مرتضی

(اجازه) **حاج میرزا مرتضی** - عرایض بنده گفته شد

نایب رئیس - آقای ارباب کیخسرو

ارباب کیخسرو - بنده تصور میکنم این اظهاری را که آقای آقا سید یعقوب فرمودند چندان مورد نداشت و پنجشنبه و جمعه هم بیشتر موقع برای ایشان بوده است و ممکن است تا فردا هم دقت بفرمایند چون يك مسائل مهمی است که دولت معطل است و تا تکلیف پرگرامش معین نشود از جمله یکی مسئله نفت است که آمد و مرحوم شد و مسائل دیگر از این قبیل زیاد است و بنده استدعا میکنم همانطور که

دولت تقاضا کرده است فردا جزو دستور گذاشته شود و آقایان هم هر مطالعه دارند تا فردا بفرمایند

نایب رئیس - آقای نجات (اجازه)

نجات - عرایض بنده را آقای ارباب فرمودند

نایب رئیس - آقای سلیمان میرزا

(اجازه)

سلیمان میرزا - آقای رئیس فرمودند ما هر روز نظامنامه داخلی را بنایند عوض کنیم نظامنامه میگوید هر مطلبی که در مجلس مطرح میشود باید بیست و چهار ساعت قبل طبع و توزیع شود

بنابر این گمان میکنم از چهارشنبه تا حالا بیست و چهار ساعت گذشته باشد و در این صورت مطابق نظامنامه داخلی دولت میتواند این تقاضا را بکند و برای ما هم ممکن است از امروز تا فردا که يك بیست و چهار ساعت دیگر وقت است هر مطالعه که داریم بکنیم تا این مطلب در مجلس تمام شود زیرا بعض کارها است که باید اقدام شود مخصوصاً انتخابات و سایر مسائل مهم دیگری که در پرگرام هست که باید بعد از تعیین تکلیف پرگرام تکلیف آنها معلوم شود

نایب رئیس - دیگر نسبت بتقاضای دولت مخالفی نیست؟

آقای ملک الشعراء (اجازه)

ملک الشعراء - عرضی ندارم **نایب رئیس** - آقای حائری زاده

(اجازه) **حائری زاده** - مطالب بنده گفته شد

نایب رئیس - پس دستور فردا مذاکره در پرگرام دولت و اگر هم وقتی باقی ماند بقیه شور در قانون استخدام (مجلس نیم ساعت بعد از ظهر ختم شد)

رئیس مجلس - **قوتن الملک**

جلسه ۲۳۷
صورت مشروح مجلس
یوم یکشنبه سیزدهم حوت
برابر شانزدهم شهر رجب ۱۳۴۱
(مجلس دو ساعت بظهر در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید)

(صورت مجلس یوم قبل را آقای امیر ناصر قرائت نمودند)

رئیس - چون عده کافی نیست میرویم بعد که عده کافی شد برمیگردیم

(در این موقع آقای رئیس و سایر نمایندگان از مجلس خارج شدند و پس از

چند دقیقه مجدداً تشکیل شد)

رئیس - آقایان نسبت بصورت جلسه ایرادی دارند یا خیر؟

(گفته شد خیر)

رئیس - آقای آقا سید یعقوب نسبت بصورت جلسه ایرادی دارید؟

آقا سید یعقوب - در صورت مجلس عرضی ندارم دستور را بفرمائید تاهرض کنم

رئیس - دستور پرگرام هیئت دولت است

آقا سید یعقوب - مدت بیست ماه است که بنده بسمت نمایندگی در این جا مفتخر هستم مطابق سابقه که در مجلس بوده اینطور معمول بوده است که اگر يك اعتبارنامه جزء دستور میشد و مخالفی داشت آن اعتبارنامه طبع و توزیع میشد و میماند برای جلسه دیگر

گرچه نظامنامه در باب طبع و توزیع تصریحی ندارد لکن همیشه این سابقه بوده است که اگر مخالفی پیدا میشد آن اعتبارنامه از این جلسه بجلسه دیگر میافتاد

راجع باعتبارنامه که دیروز در اینجا مطرح شد و یکی از آقایان نمایندگان اظهار مخالفت کردند خواستم عرض کنم مطابق جریاناتی که در این بیست ماه واقع شده است باید موقوف بجلسه بعد شود این بود که خواستم بمقام ریاست تذکر بدهم ترتیب این بوده است حالا هر طور مجلس وا کثرت رأی بدهد البته همانطور باید رفتار بشود

رئیس - بنده دیروز نبودم نمیدانم جزء دستور شده است یا خیر

آقا سید یعقوب - نظامنامه را که نباید جزء دستور قرار دهند البته از این جلسه طبعاً بجلسه بعد موکول خواهد شد

چون خود نظامنامه در این باب تصریح داشت دیگر محتاج نبود ایرادی از طرف مجلس بشود زیرا مانعی توانیم مواد صریح نظامنامه را تفسیر کنیم برای اینکه ترتیبی از پیش معمول بوده حالا هم باید باشد دیگر هر طور که اکثریت مجلس حکومت کند همان مطاع است

رئیس - مقصودتان کدام ماده نظامنامه است

آقا سید یعقوب - نظامنامه همراهم نیست

رئیس - آقای تدین (اجازه)

تدین - اولاً ماده نظامنامه که آقای آقا سید یعقوب بآن اشاره کردند اینطور نیست

ماده پنجم نظامنامه داخلی میگوید در صورتیکه رایورت شنب را در مجلس قرائت نمودند در مورد انتخاباتی که صحت آن را شنب تصدیق نموده و در مجلسی معارض

ندارد مجلس برای هر يك جدا گانه رأی میدهد و رئیس اسامی آنهاست که صحت انتخاباتشان محقق شده اعلام میکند عمل مجلس در این بیست ماه بر این بود که نسبت بيك اعتبار نامه اگر مخالفت میشد در آن روز مطرح نمیشد بلکه طبع و توزیع میشد و بعد از طبع و توزیع مطرح میشد حالا در این باب هم نمی دانم که طبع و توزیع شده است یا نه؟

در هر حال باید لایحه طبع و توزیع شده بدست ما برسد و ما در او مطالعه کنیم بعد جزو دستور شود

رئیس - بنده هم میدانم که ایشان بمانده پنجم است ولی چون ماده پنجم صریح نیست و بلکه خلاف مقصود ایشان را میفهماند باین جهت بنده خودم اعتبارنامه را جزو دستور قرار ندادم مگر اینکه حالا ایشان تقاضا کنند و مجلس هم رأی بدهد که جزء دستور باشد

آقا سید یعقوب - مطابق نص صریح مقام ریاست که حاوی تمام مطالب است حافظ تمام نظامنامهها است چنانچه سابقاً در مجلس سابقه داشته است هر اعتبارنامه که مخالف داشت باید در ظرف بیست و چهار ساعت طبع و توزیع شده و منتشر گردد اگر خلاف عرض می کنم به بنده اعتراض بفرمائید

حال بنده خواستم از مجلس سؤال کنم چرا طبع و توزیع نشده است و حالا که طبع و توزیع نشده گرچه در نظامنامه چیزی ندارد ولی بر حسب سابقه باید بيك جلسه بیفتد

رئیس - اگر میخواهید پیشنهاد کنید تا رأی بگیریم

آقای شیخ الرئیس (اجازه)

شیخ الرئیس - چون این مطلب مهم است و میخواهم بطور سابقه بماند این است که عرض میکنم اگر اعتبارنامه هر يك از نمایندگان موضوع بحث بشود آیا باید جزء دستور بشود یا نه؟

ممکن است يك وقتی این مسئله سوء اثر کند به جهت اینکه ممکن است يك روز بيك اکثریت فرضی پیدا شود و با بيك اعتبار نامه مخالف باشد

(مقصودم اکثریت امروز یا پارسل نیست بلکه اکثریت فرضی است) و مصلحت نداند يك وقتی باعتبار نامه بيك شخصی که با او مخالف است رأی بدهد ممکن است اعتبارنامه آن بکنفرانس چندین ماه رأی ندهند جزء دستور بشود

باین ملاحظه بنده صلاح نمیدانم بيك چنین سابقه در مجلس پیدا شود

حائری زاده - چرا اعتبار نامه تخی

زاده را جزو دستور نمیکنید

شیخ الرئیس - مطابق نظامنامه اگر فرمایشی دارید اجازه بگیرد بعدش وارد کنید

اما اینکه میفرمائید سابقه چطور بوده است ممکن است اشتباه کرده باشد ولی همیشه اعتبار نامه ها بر همه دستورها مقدم است و هر وقت که رئیس دستور معین میکرده و راپورتی راجع باعتبار نامه می رسید اورا قبل از همه چیز میخواندند .

راجع به مخالفت هم همانطور که فرمودند ظاهر ماده پنج دلالت ندارد بر این که جلسه بعد متصل بهمان جلسه باید باشد این اعم است از اینکه در جلسه بعد مذاکره شود یا در جلسات بعد منتهی اینطور معمول بوده که اگر مخالفتی میشد یکی از آقایان میفرمودند که راپورت طبع و توزیع شود . طبع و توزیع میشد و فردای آن روز جزء دستور گذارده میشد و اگر می-خواهید نظایر شراهم عرض کنم يك وقتی در باب یکی از نمایندگان راپورتی رسید مخالفتی پیدا کرد و چون شخص مخالف آن روز مخالفتی نکرد رای گرفتند مقصود این است که ترتیب امروز خوب ترتیبی نیست و مخالف تصدیق هويت گذاری مجلس است و سابقه هم اینطور بوده که وقتی يك اعتبار نامه بمجلس میآمدا اگر مخالفتی نداشت رای میگرفتند و اگر مخالفتی هم داشت جزء دستور روز آتی گذارده میشد و اگر این سابقه بشود که برای جزء دستور گذاردن اعتبار نامه رای گرفته شود در آتی يك خطر هائی متوجه خواهد بود حالا اگر آقایان اکثریت با این عرض من مخالفند بفرمایند ؟

رئیس - گمان میکنم آقای شیخ رئیس اشتباه بفرمایند هر وقت اعتبار نامه از شعبه میگذشت در صورتیکه مخالفتی نبوده است بنده جزء دستور میگردم و اگر هم مخالفتی بوده است میگویم بماند برای جلسه بعد یا فردا یا پس فردا ولی آقای مدرس دیروز این کار را نکردند حالامی فرمائید جزء دستور کنم و از حدود نظام نامه خارج شوم ؟

شیخ رئیس - بنده اینطور عرض نکردم مطابق فرمایش خودتان عرض کردم .

رئیس - پس آن سابقه که بآن متوسل می شوید چه چیز است ؟

شیخ رئیس - مطابق همان ماده پنج که فرمودید بنده هم موافقم و اینرا عرض کردم تا برای نمایندگان دیگر بحثی پیش نیاید و در آتی اسباب اشکال نشود و بنده غیر از این توضیح مخالفتی ندارم

رئیس - توضیح راجع بچه مطلبی دارید ؟

شیخ رئیس - بعقیده بنده این سابقه خوب نیست که برای جزء دستور گذاردن اعتبار نامه نمایندگان رای گرفته شود .

رئیس - بالاخره جنابعالی باید يك عقیده داشته باشید آن عقیده چیست ؟

شیخ رئیس - عقیده بنده این است که مخالفان بانیکه پیشنهاد شود اعتبار نامه

امروز جزء دستور گذاشته شود و بآن رای گرفته شود .

رئیس - پس چه بکنیم ؟

آقای سید یعقوب - بنده عرض میکنم بقدری ما باید جدیت کنیم که عقاید قانونی خود را پیش برده و مملکت را رو بقانون ببریم و مطابق همان فرمایشیکه فرمودند و مجلس هم تصدیق کرده است سابقه حجیت دارد بنده هم عرض ندارم مقصود این است مادام که رای مجددی در مجلس داده نشود همان سابقه حجیت است و سابقه که تا بحال معمول بوده این بوده است که وقتی يك اعتبار نامه به مجلس میآمدا اگر مخالفتی نداشت رای می گرفتند اگر مخالفتی داشته است جزء دستور روز آتی معین میگردند ولی حالا البته هر چه اکثریت رای بدهد بنده هم موافقم (جمعی گفتند مذاکرات کافی است)

رئیس - بالاخره پیشنهادی نشود نمی توانیم رای بگیریم . پس برای جلسه روز سه شنبه جزء دستور گذارده می شو . آقای مدرس .

(اجازه)

مدرس - البته آقایان تصدیق می فرمایند که دستور العمل يك دولتی یعنی پر گرام دولت بایدك لایحه قانونی فرق دارد . این را چرا قیلا عرض میکنم ؟ بواسطه اینکه اگر در حدود پر گرام يك مذاکرات مفصلی بشود انشاء الله بمورد خودش باشد چون پر گرام بنیان عملیات و سیاست يك دولتی است گرچه من خودم خیلی کسالت دارم و شاید نتوانم مطالب خودم را استیفا کنم ولی بناء علیهذا باید مذاکراتیکه متعلق با اساس مملکت و عملیات يك دولتی است مشروحا و مفصلا بشود مطلب دیگر البته آقایان نمایندگان بلکه اغلب مردم می دانند که شخص بنده بایدك قسمت از آقایان نمایندگان از اول تاسیس دولت جدید اظهار موافقتی نکردیم و شاید بعضی از من یا از دیگران ملول باشند عرض میکنم من و آن جمعی که موافق بامن هستند تا این ساعت که هر کدام را آوردند به مقتضای وظیفه و کالت و وجدان خود رفتار کرده ایم . موافقت با شخص رئیس دولت بملاحظه سانس بودن دولت است و الا هیچ شبهه نیست که آقای رئیس الوزراء فعلی آقای مستوفی الممالک از اشخاص خوب صالح این مملکت و خدمتگزار این مملکت بوده اند ولی خوبی شخص غیر از تصدیق بسانس بودن آن شخص است ...

آقای سید یعقوب - صحیح است

مدرس - بنده میل بصحیح است ندارم و استدعا میکنم همینقدر عریض مرا استماع فرمایند . عرض میکنم هر شخص هرو کیلی و همچنین پارلمانی نسبتش بدولت باید يك ترتیبی باشد که يك ماده اجتماعی داشته باشد که سیاست باشد وقتی که ما بایدك دولتی ماده اجتماعی سیاسی عملی مقصدی داشته باشیم

تکلیف مامواقت با دولت است و اگر سیاست مختلف و سیاست ضد در بین باشد تکلیف و کیلی بلکه موکل مخالف است که از موافقت تعبیر بورقه سفید از مخالفت تعبیر بورقه کبود می فرمایند لذا بنده مکرر عرض کرده ام و از این عقیده هم منصرف نیستم که هر دولتی بخواهد در مملکت کار کند باید باورقه سفید روی کار بیاید و هر دولتی باید برود باورقه کبود باید بروند و بهو و نه بتهید و نه بتحسب و نه بمواعید و اگر کسی بود عاری از سیاست و جاهل در سیاست یا غیر ملتفت بسیاست یا شاک در سیاست ممکن است منتع باشد مثل ما که نسبت بدولت جدید از اول تا بحال منتع بود ایم علتش چه بوده است

علت این بوده است که بنده و يك قسمتی از نمایندگان قبل از معرفی آقای رئیس الوزراء اساس سیاستی در بین تعیین نکرده بودیم بخلاف دولتهای سابق که قبل از اینکه معرفی شوند اساس سیاستی باهم میگذاردیم پس بر ما بحثی و قصور و تقصیری نیست و باید هم همین قسم کرده باشیم که کرده ایم الحمد لله همه و کلاء خوب هستند بخصوص اشخاصی که اینجا تشریف دارند و چند دوره پارلمان را طی کرده اند و از سیاست و وضعیات روزگار بی اطلاع نیستند من خودم این قسم هستم و در این مملکت و شهر شما مقلد سیاست هیچ يك از رجال این مملکت نیستم یعنی رجلی را سراغ ندارم که فکرش در سیاست عالتر باشد از خودم که من کور کورانه تقلید کنم می شود جهل مرکب باشم . می شود مطابق واقع باشد لیکن مقلد سیاست هیچ يك از رجال این مملکت چه اروپا رفته و چه اروپا نرفته چه پیرو چه جوان نبوده ام و در سیاست دماغی بالاتر از دماغ خود ندیده ام ممکن است جهل مرکب باشم لیکن انشاء الله الرحمن اینطور نیست لذا از روی دلیل و برهان باید بگویم و بشنوم و بفهمم تا موافقت با سیاست کسی داشته باشم و چون بنده بار فقای خودم چنین موافقتی نداشته ایم تا امروز که روز مذاکره در پر گرام است منتع مانده ایم و از امروز بعد انشاء الله الرحمن یکی از این وجوه منقح می شود و اگر بعضی از آقایان بفرمایند آقای رئیس الوزراء حاله که سوابق عملیات و سوابق رشته سیاست در دستشان بوده است باید شمارا بموافقت هدایت کرده باشند و ساکت و منتع نباشید باز عرض میکنم که همان عرض که آقایان خاطرشان هست در اول دوره در اطاق تنفس کردم که مارچالی داریم همه خوبند بعضی شمشیر جوهر دار هستند برای يك موقعی خوب هستند و بعضی شمشیر برنده هستند برای موقع دیگر خوب هستند و بعضی مرصع .

اگرچه آن روز این لفظ را عرض نکردم ولی حالا میگویم همه رجال ما خوبند ولی کلام بر سر توافق در سیاست است کسانی که در دوره سوم تشریف داشته اند

خاطرشان هست که آقای رئیس الوزراء در آن دوره رشته سیاست را درست داشتند بایدك پر گرامی که مشتمل بر بیست و دو ماده بود که تمام مواد آن عملی بود و همین قسمتی که در مقدمه آن پر گرام فرموده بودند ممکن الوصول و ممکن الحصول بود گرچه پارلمان دوامی نکرد و با اقدامات مجدانه بنده و شاهزاده سلیمان میرزا جوان-مرك شد ولی آن پر گرام که مشتمل بر بیست و دو ماده بود پانزده ماده اش لایحه بود که لایحه فلان و لایحه فلان و لایحه فلان تقدیم می شود از قبیل لایحه معیزی و غیره و غیره و هفت ماده آن عملی بود .

از جمله لوایح که در ماده اول ذکر شده بود لایحه مجلس سنا و شورای دولتی بود که سنایش در مکه است و شورای دولتی اش هم این است که این چندروزه از مجلس گذرانده ایم ....

یک نفر از نمایندگان - هنوز نگذشته است .

مدرس - تقریباً گذشته است . مقصود این است که یکی از لوایح لایحه معیزی بوده و هکذا لوایحی که الان همه مطرح است همه جزء آن پر گرام بود و هر کس آن پر گرام را دیده باشد میدانند خیلی از مطالب آن سهل و آسان و عملی بود ولی بدبختانه نشد .

یکی از لوایحش که در خاطر من هست لایحه سرباز گیری ترتیب بنیچه بود که حالا هم عوضش را درست کرده اند عرض کردم هفت ماده آن عملی بود که دخلی بلایحه نداشت از جمله احضار کردن قشون در تهران و از قبیل آن حالا تقصیرا بگردن رئیس دولت نمیگذارم و در حقیقت ما هم تقصیر کردیم یکی از مواد آن استحکام اساس ژاندارمری و تکمیل نواقص آن بود که بدست بنده و حضرت والا سلیمان میرزا ریشه اش کنده شد و مملکت را آسوده کردیم و پس از گرورها خرج اساس آن از بین رفت حالا دعایش را به بنده باید بکنند یا بشاهزاده یا غیر ما مسئله است علیحده .

یکی هم از مواد عملی آن نسخ قانون ۲۴ جوزا بود که با کمال بشاشت در همین مجلس القا شد و کیف کان میخواستم عرض کنم که طرف مذاکره سیاست است نه شخص مقدس بانایات مقدسه بنده اگر توقف و سکوت را اختیار کردم به جهت امروز بوده است که در پر گرام بمقتضای امروز مطالبی به بینم که عملی و ممکن باشد و موافقت کنم و الا احوال رجال این مملکت بر همه معلوم است و هر کس عیبی در شخص آقای رئیس الوزراء تصور کند مثل این است که اهل این مملکت نباشد .

کلام بر سر توافق در سیاست عرض کردم این بیست و دو ماده پر گرام سابق همه ممکن الحصول بود چنانچه ملاحظه فرمائید اغلب پر گرام هایك مواد زینتی دارد ولی آن پر گرام تمام موادش عملی و ممکن الوصول بود

یس اورا نمیتوانم موارد اشکال خود قرار بدهم و بدون مطالعه باین پروگرام جدید اظهار موافقت کنم چرا برای اینکه از او اثر درستی ندیدم اگر چه عرض کردم عمر مجلس چندان طولانی نشد ولی بر مواد آن پروگرام که تمام عملی بود اثری مترتب ندیدم که حالا بنده یا امثال بنده باین پروگرام کور کورانه موافقت کنیم و بایستی انتظار امروز را بکشیم پس باید امروز در پروگرام مذاکره بشود و به بینیم آقا یان اکثریت که موافقت کرده اند آیا با سیاست آنها موافقت داشته و یا از باب حسن ظن موافقت نموده اند و آیا حسن ظن آقا یان برای من و امثال من هم کافی است یا خیر؟ بنده عرض میکنم شاید یک نفر نماینده پیدا شود که نفع خصوصی داشته باشد ولی هیچیک از نمایندگان نظر خصوصی ندارند و همه نمایندگان خدمتگذار این مملکت هستند فقط صحبت در توافق سیاست و عدم توافق است

میزان را نفهمم هیچکس نمیتواند بگوید چرا موافقی عرض کردم در پروگرام غیر از این نمیشود نوشت از جمله زینت هاتوسه معارف است البته توسعه معارف خوبست معلمین هم اینجا هستند و باید بشنوند اما پانزده سال است لا ینقطع گفته ایم توسعه معارف و اگر هر ماهی و هر روزی بگذرد توسعه پیدا کرده بود حالا تمام دنیا را پر کرده بود اما بدبختانه هر چه توسعه دادیم تنگ تر شد البته اینجا را باید در پروگرام نوشت و ایراد هم نمیشود کرد چون اینجا مواد زینتی پروگرام است ماده دیگر اصلاح قوه قضائیه است این هم مثل مواد دیگر چون همیشه مافوق قضائیه را اصلاح میکنیم و همیشه هم اسباب زحمت مردم زیاد تر فراهم می شود مقصود من این است که این قبیل مواد چندان مورد صحبت نیست پس چیزی هائیکه ممکن العمل است و بطوریکه در مقدمه پروگرام سابق نوشته شده ممکن العمل است و در اینجا هم نوشته اند پرورد و دراز نیست (حالا نمیدانم اشاره براه آهن است یا سایر مطالب) پرورد دراز نیست یعنی ممکن الحصول است بلی دو فقره از آن امکان دارد بشرطها و شروطها یکی انامن شروطها یکی آقای وزیر جنگ من شروطها غیر از این دو فقره باقی مواد عملی نیست در ماده چهارم دارد موازنه صادرات و واردات در صورتیکه همه میشنوم بین صادرات و واردات هشتاد کرور اختلاف است اگر واقعا کسی بتواند یک قدم در این موضوع بردارد خدمت بزرگی است

میزان را نفهمم هیچکس نمیتواند بگوید چرا موافقی عرض کردم در پروگرام غیر از این نمیشود نوشت از جمله زینت هاتوسه معارف است البته توسعه معارف خوبست معلمین هم اینجا هستند و باید بشنوند اما پانزده سال است لا ینقطع گفته ایم توسعه معارف و اگر هر ماهی و هر روزی بگذرد توسعه پیدا کرده بود حالا تمام دنیا را پر کرده بود اما بدبختانه هر چه توسعه دادیم تنگ تر شد البته اینجا را باید در پروگرام نوشت و ایراد هم نمیشود کرد چون اینجا مواد زینتی پروگرام است ماده دیگر اصلاح قوه قضائیه است این هم مثل مواد دیگر چون همیشه مافوق قضائیه را اصلاح میکنیم و همیشه هم اسباب زحمت مردم زیاد تر فراهم می شود مقصود من این است که این قبیل مواد چندان مورد صحبت نیست پس چیزی هائیکه ممکن العمل است و بطوریکه در مقدمه پروگرام سابق نوشته شده ممکن العمل است و در اینجا هم نوشته اند پرورد و دراز نیست (حالا نمیدانم اشاره براه آهن است یا سایر مطالب) پرورد دراز نیست یعنی ممکن الحصول است بلی دو فقره از آن امکان دارد بشرطها و شروطها یکی انامن شروطها یکی آقای وزیر جنگ من شروطها غیر از این دو فقره باقی مواد عملی نیست در ماده چهارم دارد موازنه صادرات و واردات در صورتیکه همه میشنوم بین صادرات و واردات هشتاد کرور اختلاف است اگر واقعا کسی بتواند یک قدم در این موضوع بردارد خدمت بزرگی است

هائیکه دولت داشته است تا بحال داده شده حالا انشاء الله بعد نمونه اش را خواهیم دید و طلب آقای سعدالدوله و آقای صمصام - السلطنه که یکی از طلبکارهای دولت هستند داده میشود که ما بفهمیم یک قدمی در این راه برداشته میشود البته آقای وزیر مالیه توضیح می دهند که این مطالبات را که مردم از دولت دارند کجا خواهند داد

آیا نظرشان بعبادت مملکت است یا خدای نخواستہ بقرض نظر دارند اگر چه بنده این را مجال عقلی نمیدانم ولی مجال عادی میدانم مسئله دیگر مسئله راه آهن است بلی حیات هر مملکت مربوط با اقتصادیات آن مملکت است و اقتصاد و معوزیت مملکت هم بسته براه آهن است و هر کس که ما را با امتداد راه آهن هدایت کند خدمت بزرگی کرده است امانه مثل اسیون آقای معتمد السلطنه که از حرف خوششان می آید چون بعضی ها هستند که از حرف راه آهن خوششان می آید لابد آنها یکبار و بار دیگر خواهند راه آهن را دیده اند راه آهن کشیده اند و زمین خط آهن کشیده اند و ماشین روی آن حرکت میکنند این راه آهن حضرت عبدالعظیم را هم که ما دیده ایم جزء راه آهن محسوب نمیکند

هر کس این خدمت را بنماید و این قوانین را بموقع اجرا گذارد خدمت بزرگی انجام داده و اگر از من سؤال میکردند میگفتم اجراء این قوانین که از مجلس گذشته و در شرف گذشتن است خوب هم خرج ندارد و هم عملی است راه آهن هم خوب است در همه جا کشیده شود حتی در اطاقها هم اگر کشیده شود بد نیست و اگر من بجای آقای سیدار یا سایر مشاورین بودم اینها همه سهل و ساده و بدون خرج و زحمت و ممکن الحصول بود آنوقت بنده نمی توانستم با آقا یان وزراء هست که در مسئله لایحه سرباز گیری در آن دوره که لایحه پیشنهاد شد بنده عقیده ام این بود که سرباز گیری عمومی بشود اگر آن روز این عقیده را تعقیب کرده بودیم حالا آقا یان در پروگرام ذکر نکرده اند و خیال کرده اند محظوری دارد و حال آنکه هیچ محظوری ندارد حفظ حدود و تورات در مذهب اسلام یک تکلیفی است متعلق به تمام مسلمانان سایر ممالک دنیا از ما گرفته اند و در این فلسفه پیشرفت و ترقی نموده و معتقد مانده ایم در صورتیکه اصلش از ما هابوده و آنها از اتخاذ کرده اند و از آن راه انتفاعات برده اند و ما از این فایده عقب مانده ایم بنابر این عقیده بنده اول روز سعادت روزی خواهد بود که دست باین لقمه زده شود و امیدوارم به نیت مقدسه آقا یان نمایندگان و نیت مقدسه دولت حالیه که آقای وزیر جنگ این قدم را عاقلانه بردارند که این اثر از ایشان باقی بماند و این اثر صدمه قابل اثری است که در میدان مانده است این اثر اثریست که مملکت را نجات میدهد و مملکت را صاحب قشون و قدرت خواهد نمود لکن شاید تا آن روزیکه این لایحه بمجلس بیاید و مطرح شود بنده مرده باشم ولی بایشان عرض میکنم که این ترتیب یک شرایط مخصوص دارد که باید بر طبق آن شرایط رجوع باهش کنید و اهلس آنهاست هستند که مثل من هستند و از احکام اسلامی مطلعند برای اینکه

این قانون قانون اسلامی است و شرایطش را باید از اهلس یاد گرفت و این قدم با رعایت این شرایط برداشته شود امیدوارم که بخواه الله یک خدمت بزرگی باسلام و مملکت اسلام شده باشد حالا مقصود بنده این بود که عرض های عملی این پروگرام این بود که عرض کردم ولی آن چند فقره دیگر شاید بنظر بعضی خوب عملی باشد اما باید آقا یان وزراء برای عملی شدن آنها توضیح بدهند و آقا یان رفقایان هم اگر در عملی بودن این مواد توضیحی دارند بفرمایند و الا پروگرام جای تنقید پارلمانی نیست جای تنقید سیاسی است اگر هم اهل تنقیدی هست همامیدان و هذا من و هذا شما

این قانون قانون اسلامی است و شرایطش را باید از اهلس یاد گرفت و این قدم با رعایت این شرایط برداشته شود امیدوارم که بخواه الله یک خدمت بزرگی باسلام و مملکت اسلام شده باشد حالا مقصود بنده این بود که عرض های عملی این پروگرام این بود که عرض کردم ولی آن چند فقره دیگر شاید بنظر بعضی خوب عملی باشد اما باید آقا یان وزراء برای عملی شدن آنها توضیح بدهند و آقا یان رفقایان هم اگر در عملی بودن این مواد توضیحی دارند بفرمایند و الا پروگرام جای تنقید پارلمانی نیست جای تنقید سیاسی است اگر هم اهل تنقیدی هست همامیدان و هذا من و هذا شما

رئیس - آقای تدین

تدین - در عین اینکه آقای مدرس اظهار کردند کسالت مزاجشان مانع از این است که بسط کلام بدهند معذرت بسط کلام دادند

رئیس - آقای سید یعقوب

سید یعقوب - خوب مغالطه کردید

تدین - مغالطه نیست و عقیده ایشان است اما باید دید این عقیده عملی هست یا نه و آیا معقول است در یک مملکتی که سی کرور نفوس دارد بگویند شما باید سیاستی را که من تشخیص دادم تعقیب کنید حالا بعد از اتخاذ این اصل وارد میشویم در جوابهای ایشان و یکی یکی از مطالبی که ایشان اظهار کردند جواب میدهم اولاً اظهار کردند که پروگرام هیئت دولت غیر از لوائح قانونی است که مطرح می شود بنابر این در اطراف پروگرام دولت بیشتر صحبت بشود مقصود را بنده میدانم چیست والا هیچ فرقی بین پروگرام دولت و لوائح قانونی نیست

تدین - مغالطه نیست و عقیده ایشان است اما باید دید این عقیده عملی هست یا نه و آیا معقول است در یک مملکتی که سی کرور نفوس دارد بگویند شما باید سیاستی را که من تشخیص دادم تعقیب کنید حالا بعد از اتخاذ این اصل وارد میشویم در جوابهای ایشان و یکی یکی از مطالبی که ایشان اظهار کردند جواب میدهم اولاً اظهار کردند که پروگرام هیئت دولت غیر از لوائح قانونی است که مطرح می شود بنابر این در اطراف پروگرام دولت بیشتر صحبت بشود مقصود را بنده میدانم چیست والا هیچ فرقی بین پروگرام دولت و لوائح قانونی نیست

رئیس - آقای تدین

تدین - آقا یان شنیدند و نوشته هم شده است فرمودند فکر هیچکدام از رجال بیشتر از فکر من نیست معنائش چه چیز است حالا لفظ مافوق دوم و الف و و و و باشد نکتته خلاصه روح مطلب این است که فکر هیچ یک از رجال ایران بیشتر از فکر ایشان نیست و این مسئله محتاج بگفتن در اینجا نبود و این مطلبی را هم که اظهار کردند تعقیب عموم را تأیید کرد برای اینکه عموم اشخاص که با ایشان آشنا باشند میدانند که آقای مدرس این عقیده را دارد و مطیع فکر هیچ کس نیستند فقط تعقیب فکر شخص خود را مانند ایم بنابر این عقیده بنده اول روز سعادت روزی خواهد بود که دست باین لقمه زده شود و امیدوارم به نیت مقدسه آقا یان نمایندگان و نیت مقدسه دولت حالیه که آقای وزیر جنگ این قدم را عاقلانه بردارند که این اثر از ایشان باقی بماند و این اثر صدمه قابل اثری است که در میدان مانده است این اثر اثریست که مملکت را نجات میدهد و مملکت را صاحب قشون و قدرت خواهد نمود لکن شاید تا آن روزیکه این لایحه بمجلس بیاید و مطرح شود بنده مرده باشم ولی بایشان عرض میکنم که این ترتیب یک شرایط مخصوص دارد که باید بر طبق آن شرایط رجوع باهش کنید و اهلس آنهاست هستند که مثل من هستند و از احکام اسلامی مطلعند برای اینکه

رئیس - آقای سید یعقوب

سید یعقوب - خوب مغالطه کردید

تدین - مغالطه نیست و عقیده ایشان است اما باید دید این عقیده عملی هست یا نه و آیا معقول است در یک مملکتی که سی کرور نفوس دارد بگویند شما باید سیاستی را که من تشخیص دادم تعقیب کنید حالا بعد از اتخاذ این اصل وارد میشویم در جوابهای ایشان و یکی یکی از مطالبی که ایشان اظهار کردند جواب میدهم اولاً اظهار کردند که پروگرام هیئت دولت غیر از لوائح قانونی است که مطرح می شود بنابر این در اطراف پروگرام دولت بیشتر صحبت بشود مقصود را بنده میدانم چیست والا هیچ فرقی بین پروگرام دولت و لوائح قانونی نیست

تدین - مغالطه نیست و عقیده ایشان است اما باید دید این عقیده عملی هست یا نه و آیا معقول است در یک مملکتی که سی کرور نفوس دارد بگویند شما باید سیاستی را که من تشخیص دادم تعقیب کنید حالا بعد از اتخاذ این اصل وارد میشویم در جوابهای ایشان و یکی یکی از مطالبی که ایشان اظهار کردند جواب میدهم اولاً اظهار کردند که پروگرام هیئت دولت غیر از لوائح قانونی است که مطرح می شود بنابر این در اطراف پروگرام دولت بیشتر صحبت بشود مقصود را بنده میدانم چیست والا هیچ فرقی بین پروگرام دولت و لوائح قانونی نیست

رئیس - آقای تدین

تدین - آقا یان شنیدند و نوشته هم شده است فرمودند فکر هیچکدام از رجال بیشتر از فکر من نیست معنائش چه چیز است حالا لفظ مافوق دوم و الف و و و و و باشد نکتته خلاصه روح مطلب این است که فکر هیچ یک از رجال ایران بیشتر از فکر ایشان نیست و این مسئله محتاج بگفتن در اینجا نبود و این مطلبی را هم که اظهار کردند تعقیب عموم را تأیید کرد برای اینکه عموم اشخاص که با ایشان آشنا باشند میدانند که آقای مدرس این عقیده را دارد و مطیع فکر هیچ کس نیستند فقط تعقیب فکر شخص خود را مانند ایم بنابر این عقیده بنده اول روز سعادت روزی خواهد بود که دست باین لقمه زده شود و امیدوارم به نیت مقدسه آقا یان نمایندگان و نیت مقدسه دولت حالیه که آقای وزیر جنگ این قدم را عاقلانه بردارند که این اثر از ایشان باقی بماند و این اثر صدمه قابل اثری است که در میدان مانده است این اثر اثریست که مملکت را نجات میدهد و مملکت را صاحب قشون و قدرت خواهد نمود لکن شاید تا آن روزیکه این لایحه بمجلس بیاید و مطرح شود بنده مرده باشم ولی بایشان عرض میکنم که این ترتیب یک شرایط مخصوص دارد که باید بر طبق آن شرایط رجوع باهش کنید و اهلس آنهاست هستند که مثل من هستند و از احکام اسلامی مطلعند برای اینکه

رئیس - آقای سید یعقوب

سید یعقوب - خوب مغالطه کردید

تدین - مغالطه نیست و عقیده ایشان است اما باید دید این عقیده عملی هست یا نه و آیا معقول است در یک مملکتی که سی کرور نفوس دارد بگویند شما باید سیاستی را که من تشخیص دادم تعقیب کنید حالا بعد از اتخاذ این اصل وارد میشویم در جوابهای ایشان و یکی یکی از مطالبی که ایشان اظهار کردند جواب میدهم اولاً اظهار کردند که پروگرام هیئت دولت غیر از لوائح قانونی است که مطرح می شود بنابر این در اطراف پروگرام دولت بیشتر صحبت بشود مقصود را بنده میدانم چیست والا هیچ فرقی بین پروگرام دولت و لوائح قانونی نیست

تدین - مغالطه نیست و عقیده ایشان است اما باید دید این عقیده عملی هست یا نه و آیا معقول است در یک مملکتی که سی کرور نفوس دارد بگویند شما باید سیاستی را که من تشخیص دادم تعقیب کنید حالا بعد از اتخاذ این اصل وارد میشویم در جوابهای ایشان و یکی یکی از مطالبی که ایشان اظهار کردند جواب میدهم اولاً اظهار کردند که پروگرام هیئت دولت غیر از لوائح قانونی است که مطرح می شود بنابر این در اطراف پروگرام دولت بیشتر صحبت بشود مقصود را بنده میدانم چیست والا هیچ فرقی بین پروگرام دولت و لوائح قانونی نیست

تدین - مغالطه نیست و عقیده ایشان است اما باید دید این عقیده عملی هست یا نه و آیا معقول است در یک مملکتی که سی کرور نفوس دارد بگویند شما باید سیاستی را که من تشخیص دادم تعقیب کنید حالا بعد از اتخاذ این اصل وارد میشویم در جوابهای ایشان و یکی یکی از مطالبی که ایشان اظهار کردند جواب میدهم اولاً اظهار کردند که پروگرام هیئت دولت غیر از لوائح قانونی است که مطرح می شود بنابر این در اطراف پروگرام دولت بیشتر صحبت بشود مقصود را بنده میدانم چیست والا هیچ فرقی بین پروگرام دولت و لوائح قانونی نیست

گرفتار بودم و نتوانستم در جلسه حاضر شوم سایر آقایان هم در کمیسیون ها گرفتارند باین جهت خوب است مطابق ترتیبانی که مجلس داده است جلسه در موقع خودش منعقد شود آقایان هم زودتر تشریف بیاورند و تا پنج ساعت از شب رفته و هر وقتی که اکثریت رأی بدهد مذاکره نمایند دیگر محتاج نیست هم صبح و هم عصر جلسه بشود
(بعضی از نمایندگان -
رأی بگیریید)

رئیس - بالفعل عده برای رأی گرفتن کافی نیست .

وزیر امور خارجه - بنده از آقای مغیر کمیسیون بودجه يك تقاضائی دارم اگر اجازه بدهید عرض کنم
رئیس - حالا این مسئله را حل کنیم بعد به آن مسئله برسیم .
(جمعی گفتند روز سه شنبه جلسه باشد)

رئیس - چون عده کافی نیست میماند برای روز سه شنبه .
(مجلس بیست دقیقه بعد از ظهر ختم شد)

رئیس مجلس مؤتمن الملك

جلسه ۲۳۸

صورت مشروح مجلس

یوم سه شنبه هیجدهم

رجب مطابق پانزدهم

برج حوت ۱۳۰۱

مجلس دو ساعت قبل از غروب

بریاست آقای مؤتمن الملك

تشکیل گردید

صورت مجلس یکشنبه سیزدهم

حوت را آقای مستشار السلطنه

قرائت نمودند .

رئیس - نسبت بصورت مجلس ایرادی هست یا نه؟

(اظهاری نشد)

رئیس - دستور امروز اولاً راپورت شعبه پنجم راجع باعتبارنامه آقای قوام السلطنه بعد پروگرام هیئت محترم دولت است وای آقای قوام السلطنه در خارج از بنده تقاضا کردند که راپورت شعبه پنجم بماند برای یکی دو جلسه دیگر راجع باین تقاضا اگر مخالفی هست اظهار شود

مدرس - بنده مخالف هستم

اعتبارنامه آقای قوام السلطنه جزء دستور امروز است و علتی ندارد که عقب انداخته شود .

و عقیده بنده این است که باید همین امروز مطرح شود

اگر چنانچه عقب انداخته شود بنده عقیده خودم خوب نمیدانم هر گاه اشکالی دارد یا مخالفی هست صحبت بدارند و رأی گرفته شود الا اینکه اکثریت رأی بدهند عقب بیفتند .